

O desastre ecolóxico de Repsol e a loita contra a impunidade corporativa

Alex Guillamón

Entrepobles Barcelona

O pasado mes de febreiro estiveron en Barcelona, Valencia, Alicante, Madrid, Bilbao e A Coruña Zenón Gallegos e Luis Antonio Díaz, dirixentes das asociacións de pescadores de Chancay e Aucallama, xunto a Alejandro Chirinos, director da organización ambientalista peruana CooperAcción

Entrepobos asumiu a petición de coordinar a xira #RepsolHazteCargo, co apoio do Observatorio das Multinacionais en América Latina (OMAL) e Ecoloxistas en Acción. Tratábase de levar a cabo unha axenda de encontros con entidades sociais, medios de comunicación e representantes políticos para reivindicar xustiza e reparación polo derramamento dunha refinaría de Repsol en Ventanilla, na Área Metropolitana de Lima, que afecta a unhas 51.000 persoas, así como a restitución dos ecosistemas nas 11.060 hectáreas afectadas. O desastre ecolóxico máis grave das últimas décadas en Perú.

Pero, como acadar que as empresas transnacionais poidan realmente rendir contas pola vulneración flagrante de dereitos humanos, sociais e ambientais en terceiros países en casos como este ou en tantos outros que se repiten sistematicamente?

O CAPITALISMO É ISO: O DEREITO AO LUCRO POR RIBA DOS DEREITOS HUMANOS

Nunha interesante publicación, David Whyte, profesor de Dereito e Xustiza Social da Universidade de Liverpool, fai un repaso histórico sobre como se foi levantando a arquitectura da impunidade empresarial.

"Ao longo do século XIX, en EEUU unha serie de sentenzas xudiciais respondeu a unha pregunta: podería outorgarse o mesmo estatus legal ás corporacións e aos seres humanos? Na meirande parte dos xuízos a resposta foi afirmativa".

Ao mesmo tempo describe como o artefacto legal da "responsabilidade limitada" permitiu a esa "persoa xurídica" blindar os seus directores ou investidores individuais.

"Dende a década de 1950, o estatus legal das empresas tamén está protexido pola normativa europea. Segundo o artigo 1 do Protocolo 1 do Convenio Europeo (CEDH), 'toda persoa física ou xurídica ten dereito ao disfrute pacífico das súas posesións'. A redacción é deliberada: incluír as persoas xurídicas significa darlles a protección do CEDH".

O remate veu coa proliferación dos Tratados internacionais de Comercio e Investimento -TCI-, que permiten ás "persoas corporativas" demandar os Estados por decisións que comporten violacións do seu dereito ao lucro, mentres non contemplan as demandas en sentido contrario.

A maneira moderna adoptada polas corporacións que operan en contextos neocoloniais adoita incluír complexas cadeas de propiedade e subministro, con varias partes encargadas de organizar a produción e distribución. Esa complexidade é un factor engadido que permite ás transnacionais eludir responsabilidades polo impacto da súa actividade.

"É obvio que ningunha empresa se propón acabar co planeta, pero a súa estrutura fai inevitable a destrución ecolóxica. É o resultado lóxico dunha institución deseñada para deshumanizar as relacións sociais e garantir a indiferenza cara ao sufrimento humano e a degradación ambiental".

DEBATE SOBRE UN MARCO NORMATIVO VINCULANTE

Ata agora, o marco normativo internacional en materia de Empresas e Dereitos Humanos (DDHH) mantívose nun enfoque de códigos de aplicación voluntaria, non vinculante.

A acumulación de casos de flagrantes violacións de toda clase de dereitos ao abeiro deste baleiro legal incrementou nos últimos anos o clamor de comunidades exixindo xustiza. De aí xurdiu hai pouco máis dunha década a **Campaña Global para Desmantelar o Poder das Transnacionais e Pór Fin á Impunidade**, unha coalición de 250 movementos, redes e organizacións de todo o planeta. Tanto Entrepobos como varias das organizacións e comunidades coas que traballamos en diferentes países formamos parte desta campaña.

Esta crecente presión de colectivos e países afectados fixo que, en xuño de 2014, o Consello de DDHH de Nacións Unidas (NNUU) adoptara a “resolución 26/9 para a elaboración dun instrumento internacional legalmente vinculante para as empresas transnacionais en materia de dereitos humanos”. A devandita resolución deu paso á configuración dun grupo intergubernamental de NNUU no que se foi debatendo en 8 rondas de negociación, dende o 2015 ata 2022, o texto dun **Tratado Vinculante** que debería obrigar as empresas transnacionais a cumprir os DDHH onde queira que operen.

Porén, ao longo destas 8 rondas constatouse o obstrucionismo dalgúns estados, especialmente EEUU e a Unión Europea, ralentizando o proceso e debilitando o seu carácter efectivo e vinculante. Recentemente a UE combinou esa resistencia ao Tratado Vinculante de NNUU coa proposta dunha **“directiva europea sobre debida dilixencia”**, cuxo primeiro texto acaba de ser aprobado no Parlamento europeo á espera de que o Consello e a Comisión o acaben “afinando”.

Así a UE e varios dos seus Estados ábrese por primeira vez á discusión pública sobre este tema. Francia, Alemaña, Noruega e os Países Baixos xa teñen leis aprobadas. En Austria, Bélxica, Finlandia, Suecia e Luxemburgo hai iniciativas lexislativas en marcha. No Estado español o borrador de proposta pasou a mellor vida co fin da lexislatura.

Pero, con diferentes variantes, todas estas iniciativas acábanse pregando á estratexia dos lobbies empresariais da UE, limitando o su alcance ao concepto de “debida dilixencia”, é dicir, á exixencia de que as empresas conten con mecanismos e protocolos de prevención de vulneracións de DDHH e do medio ambiente. Sen negar a conveniencia destes mecanismos, é evidente que as responsabilidades non poden limitarse a iso.

Retomando o exemplo da vertedura de Repsol en Perú, conta a empresa con mecanismos de “debida dilixencia” para a prevención e resposta ante un desastre como ese? É probable que si. Pero a xustiza non pode quedar aí, fáltannos, como mínimo, outras dúas preguntas que a proposta de directiva europea parece evitar: eran axeitados eses mecanismos? e, se o eran, funcionaron correctamente? A resposta negativa a calquera destas dúas preguntas debería comportar responsabilidades na reparación e remedio do dano causado. Do contrario volvemos a unha versión mellorada dos códigos anteriores, na que se podería chegar a sancións simbólicas, pero non polo feito mesmo da vulneración de dereitos, senón pola falta de procedementos apropiados, o cal mantería sen acceso á xustiza as comunidades afectadas.

A ALTERNATIVA DOS CENTROS SOBRE EMPRESAS E DDHH

Ao mesmo tempo, tanto en Catalunya como en Euskadi, un amplo abanico de entidades sociais vimos reivindicando a creación de

Luis Antonio Díaz e Zenón Gallegos conversan cun periodista no plató de Catalunya Ràdio, durante a súa xira polo Estado español

Podes ver a campaña coas persoas afectadas pola vertedura de Repsol, como Fanny Garrido, na nosa canle YouTube

Centros de Empresas e DDHH. En Catalunya xa se está a discutir un proxecto de lei no Parlament para a súa creación.

Entre as funcións deste centro, público e independente, estaría o recibir e investigar denuncias de comunidades afectadas por empresas que operan en Catalunya e/ou presten servizos a calquera administración pública catalá. A nivel práctico implica, entre outras cousas, que unha empresa que recibira un dictame sinalando vulneracións de DDHH e/ou ambientais, non podería ter acceso á contratación e compra pública ata ter reparado as ditas vulneracións e cambiado as súas políticas para evitalas no futuro.

A contratación pública é o principal mecanismo punitivo ao alcance das administracións descentralizadas no Estado español. En 2022 as administracións do Estado español licitaron contratacións por un valor de 98.855 millóns de euros. Porén, a inmensa maioría delas, incluídas as gobernadas pola esuerda, ao ser “cegas” ao cumprimento dos DDHH, na práctica dan vantaxe competitiva ás empresas que minimizan os seus custos sociais e ambientais.

SOLIDARIEDADE FRONTE Á IMPUNIDADE

Os pescadores de Ventanilla que nos acompañaron durante dúas semanas recibiron numerosas mostras de solidariedade das entidades sociais e representantes políticos locais cos que se reuniron. Especialmente emotivos foron os encontros en Muskiz (Euskadi), con afectadas polas verteduras de Petronor, coas confrarías de pescadores de Valencia e, sobre todo, de Galicia, onde compartiron a experiencia do *Prestige*. Non podemos dicir o mesmo do seu paso por algúns Ministerios, dos que máis ben saímos coa impresión de ternos reunido cos avogados defensores da empresa.

A multinacional “española” Repsol ten como principais accionistas a JP Morgan, Black Rock, Amundi ou Norges Bank. Segundo a publicación que hai da distribución xeográfica do seu accionariado, soamente o 6,7% procede do Estado español. Segundo un recente informe de OXFAM, máis do 75% das súas filiais teñen as súas contas en paraísos fiscais. E o informe do Observatorio da Sostibilidade 2022 sitúaa como a máis contaminante no Estado español.

Nada diso impide a esa diplomacia comercial española, que mantén a súa axenda e o seu rumbo inalterable goberne quen goberne, levantar un muro defendendo os privilexios do Ibex-35 fronte ás reivindicacións de xustiza e reparación das comunidades afectadas no Sur global ou as mobilizacións no noso país pola emerxencia climática.

Conscientes da necesidade de crebar ese muro, o pasado 21 e 22 de abril realizouse en Barcelona un amplo encontro de organizacións de solidariedade internacional, ecoloxistas, de defensa de DDHH, etc., co obxectivo de impulsar unha Rede de ámbito estatal contra a Impunidade do Poder Corporativo, cunha axenda de obxectivos e actividades, e para acordar unha estrutura mínima que permita avanzar na tarefa común, que vaia máis alá da incidencia nos procesos legislativos e permita retomar a incidencia social, conectando a denuncia dos abusos do poder corporativo no noso país, coas comunidades do Sur global. 🌍👥

Nota:

1. *Ecocidio. Acabemos con la corporación antes de que nos mate*, David Whyte, Edicions Bellaterra 2021.

